

TÜRK ÇOCUK EDEBİYATI

Meral ALPAY

1. Kitaplar

Özellikle son yıllarda çeşitli edebiyat dergilerinde Türk çocuk edebiyatının tarihçesi ile ilgili sorunlar ele alınmakta, tartışılmakta ve daha çok genç yazarlar arasında, Türk çocuk edebiyatı geleneğinin henüz oluşturm dönemini yaşadığı görüşü ağırlık kazanmaktadır. Bu görüş kısmen doğrudur.

Her ne kadar Türk çocuk edebiyatının, çocuk ve gençlik yayınlarının geçmişi ile ilgili araştırmalar, ülkemizde bir çocuk edebiyatı tarihini yazdıracak nitelikte değilse de kısa bir tarihçe için gerekli şu bilgileri ileri sürmek yine de mümkündür. Türk çocuk edebiyatının ilk ürünleri iktisadî ve siyasî bir dönüşümün başlangıcı olan Tanzimat (1839-1876) döneminde ortaya çıkar. Bu ürünlerin birikimi sonucunda oluşacak değişim sürecinin hızlanmasında 1928 harf devriminin katkısı büyüktür. Tüm Türkiye nüfusunu okuryazar yapma amacına yönelik olan bu devrimin hemen arkasından örgütlenen yaygın ve örgün eğitim kurumları, çocuk yayınlarını da hızlı bir artış sürecine sokmuştur.

Başlangıç olarak gösterilen Tanzimat dönemi aydınları, bir yandan Avrupa (başlangıçta özellikle Fransa) edebiyatlarından yeni konu ve türler tanıyıp Türk toplumuna uyarlar ve aktarıırken, bir yandan da yerli edebiyatlarını, özellikle halk edebiyatını bulmaya, öğrenmeğe, öğretmeğe ve geliştirmeye yönelmişlerdir.

Ashında yetişkinlere, aileye dolayısıyla çocuklara seslenen Dede Korkut, Ferhat ile Şirin, Battalgazi, Köroğlu gibi eski Türk edebiyatının önemli öykü ve destanları yanında, tekerleme, masal, bilmece efsane ve destan parçaları, Karagöz ve Nasrettin Hoca fıkraları bu yöneliş sonucunda yeniden keşfedilen ve çocuklar için hazırlanacak eserlerde, bugün bile tükenmezliği görülen kaynak durumuna geçmişlerdir. 13. yüzyılda

yaşadığı, Sivrihisar'da doğup Akşehir'de öldüğü ileri sürülen Nasreddin Hoca'nın fıkralarının Türkiye'de ilk olarak 1883 yılında Çaylak Tevfik (1843-1892) tarafından yayınlanması, o günden bu yana Nasreddin Hoca'nın fıkralarının gerek yetişkinler ve gerekse çocuklar için çok değişik basımlarının hazırlanmış olması bu yönelişin sonucudur.

Şâir Nâbi'nin (1642-1712) oğluna öğüt veren *Hayriyye* adlı yazma eseri ve Sümbülzâde Vehbi'nin (öl. 1809) ona nazire yaptığı *Lütfiyye* adlı görgü dersleri veren kitabını dil ve anlatım bakımından çocukların anlayabileceği düzeyin çok üzerinde oldukları için; Kayserili Doktor Rüstü'nün *Nuhbet-ül Etfâl* (Çocukların en seçkini) adlı 1859'da basılan okuma kitabını da içerdiği küçük hayvan öykülerine rağmen alfabe niteliğinde olduğu için bir yana bırakırsak, Türk Çocuk Edebiyatının başlangıç örnekleri olarak Ahmet Mithat'ın (1844-1912) *Hâce-i Ervel* ve *Kassadan Hisse* (1871) adlı kitaplarını göstermek gerekir. Birincisinde aritmetik, coğrafya, doğa bilgileri gibi konularda yararlı bilgiler veren Ahmet Mithat, ikincisinde ise sabırsızlık, eşek şakası, az tamah çok ziyan getirir, iki tilki v.b. fabl türü, öğütlü kısa öyküler yazmıştır. Her iki kitabın da en önemli yanı doğrudan doğruya çocuklar için yazılmış olmasıdır.

Dini dünya görüşüne dayalı Osmanlı İmparatorluğundan, laik dünya görüşlü Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş süreci içinde önemli bir yeri olan 1908 (II. Meşrutiyet) devrimini yaşamış olan Ahmet Rasim (1864-1932), Ziya Gökalp (1876-1924) ve Ömer Seyfettin (1884-1920), konularını Türk tarihinden, halk öykü ve masallarından, halkın günlük yaşamından seçtikleri eserleri ile günümüzde türk çocuk edebiyatının klâsikleri arasında yer almaktadırlar. Halkın bilgisizliğinin ve batıl inançların zararlarını gösteren neşeli, toplumsal eleştiri içeren değişik öyküleri ile Ömer Seyfettin günümüz çocuklarımızda da ilgi ile okunabilmektedir. *Perili Köşk* adlı öyküsünde, içinde hiç bir kiracının barınmadığı kiralık bir köşkün sahibi pinti açığöz Hacı Niyazi Bey, üç yıllık kirayı peşin ödemiş yeni kiracısı Sermet Bey tarafından hortlak kıyafetinde yakalanışını anlatır. Hacılık halkın gözünde iyiliğin, doğruluğun simgesidir. Öykü bu ön yargının yanlışlığını neşeli ve heyecanlı bir biçimde sergiler.

1908 devriminden sonra öğretmen yetiştiren okullarda çocuk edebiyatı öğretimi başlayınca, çocuk şiiri alanında büyük bir boşluk olduğu anlaşılır. İbrahim Alâettin Gövsa (1899-1949) *Çocuk Şiirleri* adlı kitabı (1910) ile bu türün öncülüğünü yapmıştır. Eğitim, biyografya ve ansiklopedi türünde de eser veren Gövsa, yüksek hukuk mektebindeki öğreniminden sonra İsviçre'de, pedagoji ve psikoloji öğrenimi görüp Türkiye'ye dönmüştü. *Çanakkale İzleri* (1926), *Acılar* (1941) ve *Söz Oyunları* (1942), onun eğitici yanları ağır basan eserleridir. Ali Ulvi Elöve'nin (1881-

1975) yetmiş aşkın şiiri *Çocuklarımıza Neşideler* (1912) adı altında, hemen Gövsa'nın *Çocuk Şiirleri*'nden sonra yayınlanmıştır. Tevfik Fikret'in (1867-1915) *Şermin*'i; Ali Ekrem Bolayır'ın (1867-1937) *Çocuk Şiirleri*; Aka Gündüz'ün (1886-1958) *Bozgun*'u bu dönemin çocuk şiirlerine örnek gösterilebilir.

Mustafa Kemal Atatürk (1881-1938) yönetiminde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin (1923) ilk yılları, laik dünya görüşüyle kurulan yeni düzeni yaşatacak toplumsal dönüşümlerin gerçekleşmesiyle geçiyordu. Bunlardan biri ve belki de en önemlisi 1928'de kullanılmaya başlayan, Lâtin harflerinden oluşan yeni Türk alfabesini kuran Harf Devrimi idi. Arap harflerinden oluşan eski yazının yerini alan yeni yazının yaygınlaşması, beraberinde güçlü bir eğitim ve öğretim seferberliği getirmişti. Türk halkını yüzde yüz okuryazar yapma amacıyla gerçekleştirilen Harf Devrimi, canlı bir yayın yaşamını da başlatıyordu. Bir yandan genç yazarlara öncelik tanınmıyor, bir yandan da eski yazı ile önceden basılmış önemli eserler, yeni yazı ile yeniden yayınlanıyordu. Alfabe ve okuma kitabı türünden eserler, okumayı kolaylaştırıcı metinler 1928-35 döneminde çoğunluğu oluşturuyordu.

Mahmut Yesari (1895-1945) *Çulluk* (1925), *Bağrı Yanık Ömer* (1930) ve *Kırlangıç* (1930) gibi toplumsal romanlarıyla; gazeteci ve yazar Peyami Safa (1899-1961, takma adı Server Bedii) *Cingöz Recai* serisi dışında *Oduncunun Kızı* (1925), *Cesur Çocuklar* (1925) öyküleriyle; Aptullah Ziya Kozanoğlu (1906-1966) *Kızıl Tuğ* (1923), *Türk Korsanları* (1926), *Seyit Ali Reis* (1927) gibi tarihsel kahramanların eylem ve yaşamlarını konu alan romanları ile; Rakım Çalapala (doğ. 1909) *87 Oğuz* (1933); *Mustafa* (1944) gibi çocuk romanları ve *Yavrukurt Şiirleri* (1968) adı altında toplanan ve değişik çocuk dergilerinde yayınlanan şiir ve yazıları ile Türk olmanın üstün niteliklerini göstermek isteyen eserler veriyorlardı. Bu yazarlarla yaşıt, ancak siyasal bir amaca yönelmeyen, günlük yaşamın güçlüklerini konu alan, duygulu ve basit öykü ve romanları ile Kemalattin Tuğcu (doğ. 1910) çocukların severek okudukları yazar olarak ortaya çıkıyordu. 150'nin üzerinde roman ve öykü yazan Tuğcu, çocuk ve yakın çevresi ile ilgili aile sorunları, aile ve komşu ilişkisi, üvey ana ve baba sorunu, fakir fakat çalışkan çocukların başarısı v.b. konuları birçok eserinde işlemiştir.

Cumhuriyet Döneminde örgün ve yaygın eğitimle uğraşmış olan Ef-lâton Cem Güney (doğ. 1896) ise mesleği gereği Anadolu'yu dolaşırken topladığı folklor malzemesini, daha sonraki halk ozanları incelemelerinde kullanmış; halk öykü ve masallarını, efsanelerini, yapı ve havalarını bozmadan yeniden işlemiştir. Günümüz masal yazarı olarak tanınan Güney,

Açıl Sofram Açıl kitabındaki masalları ile Danimarka'daki Hans Christian Andersen Medat Kurumu'ndan Andersen Payesi Şeref Diploması ve Dünya Çocuk Yazını Sertifikası almıştır (1956). *Dede Korkut Masalları* kitabına aynı armağan 1960'da ikinci kez verildi. *Dertli Kaval* (1941), *Halk Şiiri Antolojisi* (1947). *En Güzel Türk Masalları* (1948), *Bir Varmaş Bir Yokmuş* (1956), *Nasrettin Hoca* (1957), *Evvel Zaman İçinde* (1957), *Aşık Garip* (1958), *Kerem ile Ash* (1959), *Tahir ile Zühre* (1960) v.b. yazarın bu alanda yayınladığı halk öyküleridir.

1950'lerde Türkiye'de çok partili siyasal döneme geçiş süreci yaşanmıştır. Bir önceki tek partili dönemin örgün eğitim alanında köye dönük eğitimi amaçlayan köy enstitüleri ile yaygın eğitim alanında kültürel kuruluşları olan halkevlerinin kapatılması bu sürecin başlangıcına raslar. Bu sürecin içinde ilerici yazarlarca başlatılan yeni akımda Türk kurtuluş savaşı, Cumhuriyet toplumunun çelişkileri, köylü ve işçilerin toplumsal sorunları, fakirlik ve zenginlik çelişkisi çocuklar için üretilen kitap ve yazıların ağırlık merkezini oluşturur.

Vâ-Nû kısaltması ile tanınan Vâlâ Nurettin (1901-67) karısı Nihal Karamağralı ile birlikte yazdığı *Korkusuz Murat* (1966) adlı romanıyla 1964 yılında Doğan Kardeş Çocuk Romanları yarışmasında ikincilik ödülü kazanmıştır. Arkadaşı Nâzım Hikmet (1902-1968) çocuklar için yazdığı *Sevdalı Bulut* adlı masalında bir toprak ağası ile köylü kızının çelişkisini yansıtır. Orhan Veli Kanık (1914-50) *La Fontaine Masalları'nı* (1948) ve *Nasrettin Hoca Hikâyeleri'ni* (1949), gücünü günümüze dek sürdüren (5. baskı 1970) şiir çevirisi ile yeniden yaratmıştır. Şiir alanında Fazıl Hüsnü Dağlarca (doğ. 1915), gülmece alanında Aziz Nesin (doğ. 1915) bu dönemin çocuk edebiyatı ürünlerinin en verimli yazarlarıdır.

Askerî eğitiminden sonra subay olarak Türkiye'nin değişik illerini dolaşmış ve hizmeti dolunca ordudan ayrılmış olan Fazıl Hüsnü Dağlarca, *Çocuk ve Allah* (1940) adlı şiir kitabıyla uyandırdığı ilgiyi sürdürmekte, özgün ve çok yanlı yazar niteliğini korumaktadır. 1967'de Pittsburg (USA) Uluslararası Şiir Forumu'nda en iyi Türk şâiri seçilmiş, 1973'de de üç şiirine Arkın Çocuk Edebiyatı Yarışması'nda yarışma üstü onur ödülü verilmiştir. *Açıl Susam Açıl* (Üsküp, 1967) çocuklar için yazdığı ilk kitabıdır. Bunu *Kuşayak* (1971), *Arkaüstü* (1974), *Yeryüzü Çocukları* (1974) izledi. 13. Struga Şiir Festivalinde Altın Çelenk armağanı Dağlarca'ya verildi. *Yanık Çocuklar Koçaklaması* (1976), *Balina ile Mandalina* (1977), *Okumayı Seven Ayn* (1978), *Yaramaz Sözcükler* (1979) çocuklar için yazılmış şiir-öykü türünden kitaplardır. *Balina ile Mandalina'da* sevginin evrenselliğini işleyen şair, *Yaramaz Sözcükler'de*, çocuklara düşünce ve hayal yoluyla gerçeği buldurmaya çalışmaktadır.

Gülmece türünde Aziz Nesin, toplumsal eleştiri içeren öykü, oyun ve çağdaş masalları ile yalnız Türkiye'de değil uluslararası düzeyde de üne ulaştı. Nazım Hikmet ve Dağlarca gibi o da askerî eğitim görmüş, subaylıktan ayrılmıştı. Oya Ateş (iki çocuğunun adı) takma adı ile çocuklar için yazdığı *Monologlar*'ı 1948'de yayınladı. *Şimdiki Çocuklar Harika* (1967) adlı kitabında, toplumun gülünç yanlarını, yetişkinlerin kendini beğenmişliklerini, eğitimin aksayan yanlarını, biri Ankara'da diğeri İstanbul'da oturan iki çocuğun mektupları ile yansıttı. Nesin'in 50. kitabı *Vatan Sağılsun* (1968) çocukluktan gençliğe geçiş döneminde zevkle okunacak eserlerdendir. *Üç Karagöz Oyunu* (1968) 6. Karacan Armağanını, *Pırlatan Bal* adlı öyküsü 1974'de Arkin Çocuk Edebiyatı ikincilik ödülünü kazandı. Kurduğu Nesin Vakfı (1972) ile korunmaya muhtaç çocuklar sorununa dikkat çeken yazara, yurt dışında Altın Palmiye (1956, 1957), Altın Kirpi (1966), Krokodil (1969) ve Lotüs (1975) ödülleri verildi. *Hayvan Deyipte Geçme* (1973), *Köylerin En İyisi Bizim Köy* (1973), *Kar Baba* (1974), *Doğ Güneşim Doğ* (1974), *Bu Yurdu Bize Verenler* (1975), *Borçlu Olduklarımız* (1975), *Aziz Dededen Masallar* (1979) çocuklar için yazdığı öykü ve masallardır.

Şair, gazeteci, yazar Rifat Ilgaz (doğ. 1911) çocuklar arasında en çok *Hababam Sınıfı* (1967; 10. baskı 1971) adlı eseri ile tanınır. Sahnede oynanan ve sinema perdesine de yansıyan bu eser, okul yaşamının sert fakat güldüren bir eleştirisidir. *Hababam Sınıfı Baskında; Hababam Sınıfı Uyanıyor* gibi benzerlerinden sonra Ilgaz, çocuklar için *Küçükçekmece Okyanusu*, *Can Kurtaran Yılmaz* (1979) adlı öykülerinde, günlük yaşamdan verdiği kesitlerle çalışan çocuk sorununu dile getirmektedir.

Roman ve öykü türünde Mehmet Seyda (doğ. 1919) bu kuşağın son temsilcilerindendir. *Bir Gün Büyüyeceksin* (1956) adlı romanı 1964'de Doğan Kardeş Çocuk Romanı Armağanı'nın birincilik ödülünü aldı. *Şeytan Çekiçleri* (3. baskı 1976), *Çikolata* (1967), *Düşleme Oyunu* (1979) çocuklara, kendi yakın çevrelerini ve dünyayı gözlemlere dayanarak çözümlene ve kavramayı öğretecek, ruhsal açıklamalarla dolu, neşeli romanlardır.

1970'lerde Türk çocuk yazını hızla gelişen bir süreçle roman, öykü, masal, şiir az da olsa oyun türünde bir sıçrama göstermektedir. Ağırılık merkezi sınıf çatışmasına dayanan, işçi-köylü, köy-kent sorunlarını içeren konular çoğunluğu oluşturmaktadır. Çocuk kitabı yayınlayan yayınevleri sayısında da önemli bir artış görülmektedir. Çok partili siyasal düzenin yansıdığı bir yayın yaşamı oluşmaya başlamıştır. Çeviriler, özellikle öykü ve roman türünde oldukça yüksek (1975'de % 60) bir oranda sürmektedir.

Çoğunluğunun çocukluğunu Cumhuriyetin ilk 20 yılı içinde yaşamış olan öğretmen yazarlar yanında, köy ve işçi kökenli yazarlar da çocuklar için yazmaya başlamışlardır. Talip Apaydın (doğ. 1926) hemen her eserinde köy-kent ilişkisini işlemektedir. *Toprağa Basınca* (1966), erkek kardeşi ile birlikte ilk kez köye giden genç hanım öğretmenin öyküsüdür. Başlangıçta kentten getirdiği önyargıların baskısıyla köy yaşamından korkan öğretmen, köydeki yaşantılarıyla bunun yanlışlığını anlar. *Dağdaki Kaynak* (1977), *Elif Kızın Elleri* (1977) yazarın köyü anlatma çabalarını sürdürür.

Kahramanlarını önceleri, çocuklar ve hayvanların oluşturduğu resimli küçük öyküler yayınlayan öğretmen-yazar Gülten Dayıoğlu (doğ. 1935), *Fadış* (1970) adlı romanıyla çocuk edebiyatı yaşamına girmiştir. *Dört Kardeştiler ve Sunanın Serçeleri* (1974) adlı kitaplarıyla saf ve iyimser yazma yöntemini bırakmakta, daha gerçekçi olmaya çalışarak yurt dışındaki işçi sorunlarına yönelmektedir. *Yurdumu Özledim* (1977) çocuk edebiyatında bu sorunu içeren ilk denemesidir. Bu sorunu toplumsal gerçekçilik açısından başarı ile işleyen yazar Yüksel Pazarkaya (doğ. 1940) dır.

2. Dergiler

Osmanlı İmparatorluğunda 18. yüzyılda askerlik ile ilgili konularda görülen batılılaşma süreci 19. yüzyılda toplumsal alanlara kaymış, özellikle Tanzimat (1839-1876) dönemi ve sonrası batıdan gelen yeni düşünceler önce gazetelerde, daha sonra dergi ve kitaplarda kitlelere aktarılmış ve mal edilmiştir. Bu dönemin yoğun aydın - halk iletişimi filizlenen milliyetçilik akımını beslemiş, «Osmanlı» kavramı yerini 1876 Kanûn-i Esâfî'sinde «Türk» kavramına bırakmıştır.

Tanzimat aydınları geniş okur kitlesi hazırlamak üzere çocuklar için de gazete ve dergi çıkarmayı düşünmüş ve gerçekleştirmiştir. *Mümeyyiz* (1869) ve *Etfâl* (1875) saptanabilen en eski çocuk dergileridir. Ancak bu dönemde dergi kavramı henüz kesin bir anlam üslenmemiş, «gazete», «mecmua», «ceride» ve «risale» adı altında genellikle haftalık, bazen 15 günlük veya aylık sürelerle yayınlanmıştır. Bunların hepsi dergi adı altında toplanabilir.

Başlangıcını, «çocuklar için gazetedir» tanımıyla yayınlanan *Mümeyyiz* adlı dergiye dayanarak 3 Ekim 1869'a yerleştirebileceğimiz Türk çocuk dergilerinin tarihçesi henüz yazılmamıştır. Böyle bir yayının hazırlanmasını kolaylaştıracak toplu katalog veya bibliyografyalar da azdır. İlişik dizin böyle bir bibliyografyanın ilk denemesidir. Eski harfli yayımlarla ilgili katalog ve bibliyografyalar çocuk yayınlarını da içermekte, fakat bunları özel bir bölümde biraraya getirmemektedir. Çocuk

dergilerinin yalnızca adlarını ve yayına başladıkları yılı tek takvim içinde 1971'e kadar saptamaya çalışan, dergileri yayın tarihine göre sıralayan ilişik dizin, bu dergileri yayınlayanları da göstermektedir.

Bu dizin incelendiğinde göze çarpan önemli olgu, Türkiye'de siyasal düzeni değiştiren Cumhuriyet'in kuruluşu (29 Ekim 1923) ve kültür değişmesini yansıtan Harf Devrimi'nin (1 Kasım 1928) çocuk dergilerinin yayın yaşamında büyük bir duraklama ya da kesinti yapmadığıdır. Buna karşılık 1869'dan günümüze doğru sıralandığında çocuk dergilerinde git-tikçe artan bir niceliksel gelişme söz konusudur. Kütüphanelerde bula-bildiğimiz dergi dermeleri (kolleksiyon) tam ve düzenli olmadığı için bu dergilerin ömürleri hakkında kesin bir bilgi vermek olanak dışında kalmaktadır. 100 yılı aşkın bir tarihi olan çocuk dergilerimizin içerikleri ise güncel ve toplumsal sorunlara göre değişmeler göstermektedir. 1869-1928 döneminde yayınlanan çocuk dergilerinde eğitici ve öğretici olma amacı ağır basmakta, içerdikleri bilmece, bulmaca ve güldürücü fıkralarla eğ-lendirici olmaya da çalışmaktadırlar. Bu genel yargının dışına çıkan der-gilerle, tek tük de olsa karşılaşmak her zaman mümkündür.

1928'den 1950'lere dek aynı amaç izlenmekte, 1950'lerde eğlendirici, hattâ boş zamanları öldürücü dergiler sayısal üstünlüğü almaktadır. 1970'lerde bunu farkedene aydınlar; çağdaş eğitim nitelikleri ağır basan yazın dergileri çıkarmaya yönelmişlerdir.

Bu genel yargıyı kanıtlayacak örnekleri şöyle sıralayabiliriz: *Etfâl* (1875), *Çocuk Bahçesi* (1904-5), *Çocuk Dünyası* (1913), *Çocuk Yurdu* (1913), *Türk Halk Mektepleri* (1921), *Sevimli Mecmua* (1925) gibi olan-lar güncel siyasî ve iktisadî konuları da işleyerek geleceğin siyasal açı-dan uyanık insanını hazırlamakta; *Çocuklara Kıraat* (1883), *Çocuklara Talim* (1887), *Talebe* (1911-12), *Türk Çocuğu* (1914) gibi olanlar ise okuldaki öğretime destek olmaya çalışmaktadırlar.

Batıl inanışların yanlışlığı, akıllı insanın davranış biçimleri, vatan sevgisi, millî bilincin oluşumunu kolaylaştıracak dili yaratma çabaları bu dönem dergilerinin ortak niteliğidir. Cumhuriyetin başlangıç yıllarında yavaş yavaş köy ve köylünün sorunları da çocuk dergilerinde yer almaya başlamaktadır. *Sevimli Mecmua* ve *Çocuk Ansiklopedisi*'nde Sabiha Ze-keria, M. Zekeria (Sertel) ve Faik Sabri, yeni türk toplumunun gelece-ğini evrensel tarih ve coğrafya boyutları içine oturtmaya çalışmakta, ge-rek dış görünüş, kağıt ve resim niteliğinin yüksekliği ve gerekse içerik bakımından öncüllerini aşan bir atılım başlatmaktadır.

1928'de gerçekleşen, oldukça uzun bir hazırlık dönemi olan harf dev-rimi, beraberinde getirdiği etkin bir yaygın ve örgün eğitim seferberliği

nedeniyle, okuyan çocuk sayısını hızla arttırmış, ama çocuklar için yazan yazar sayısındaki artış aynı hızda olmamıştır.

1928-1945 yılları arasında 23 çocuk dergisi yayın yaşamına girmiştir. Bunlar arasında çocuk haklarını savunan bir de çocuk gazetesinin bulunması, Cumhuriyet dönemi aydınlarının çocuğa karşı toplumsal sorumluluklarını yansıtmaları bakımından ilgi çekicidir. Bu dönemin yazar ve yayıncıları M. Faruk Gürtunca, Rakım Çalapala, Tahsin Demiray ve R. Gökalp Arkın gibi genellikle öğretmenlik mesleğinden gelmektedir. Çocuk dergileri alanında günümüz şair ve yazarlarından M. Faruk Gürtunca (doğ. 1904) dikkat çeken bir yayıncılık çabası göstermektedir. 1957-60 döneminde milletvekili olan Gürtunca, *Çocuk Sesi* (1932), *Afacan* (1934), *Gelincik* (1936) ve *Çocuk Gözü* (1945) dergilerinin yayıncısıdır. Dergilerinde çocuklar için yazdığı şiir ve masallarına da yer vermiştir.

1940'lardan sonra kısa zamanda en çok tanınan çocuk dergileri *Çocuk Haftası* (1943) ve *Doğan Kardeş* (1945) dergileridir.

İlk yıllarında başarılı çocukların seçiminde etken olan bu dergi, İdil Biret, Suna Kan gibi sanatçıları ortaya çıkarmakta yardımcı olmuş, Selma Emiroğlu, Güngör Kabakçı gibi yetenekli çizerlerin yetişmesini kolaylaştırmıştır. Kurucusu ve yöneticisi Vedat Nedim Tör'ün, derginin bu başarısındaki katkısı tartışma götürmez. 1897'de İstanbul'da doğan Tör, Galatasaray Sultanisi'nde Fransızca öğrenim görmüş, Berlin'de yüksek öğrenimini tamamlamış bir iktisat doktorudur. Yakup Kabri Karaosmanoğlu-Şevket Süreyya Aydemir gibi arkadaşlarıyla Kadro dergisinde (1932-34) de çalışan V.N. Tör, kültür yaşamının canlılığının, okuyan çocukların yazınsal beğenisi ile besleneceğini ve toplumun düşünsel gelişmesine katkının bu yolla sağlanacağını bildiği için *Doğan Kardeş* dergisini, kısa zamanda sanat ve kültür yazıları ile değerlendirmiştir. Türk'ün ve Türklerin dünya tarihi üzerindeki olumlu etkileri, köy ve işçi sorunları da bu dergide sık sık yinelenen konular arasındadır. 1960'lardan sonra *Doğan Kardeş* yavaş yavaş sayfalarını niteliksiz çizgi romanlara bırakmaya başlamış ve 1978'de grev nedeniyle kapanmıştır.

1950'lerde dikkati çeken olay, ilişik dizinde de görüleceği gibi hemen hepsi Amerika Birleşik Devletlerinden alınan «çizgi roman»ların ortaya çıkmasıdır. *Pekos Bill*, *Koca Teks*, *Oklahoma*, *Bill Kid*, *Deyvi Kroket*, *Tom Miks* v.b. adları bile yabancı olan bu dergiler, çocuklar için olmasa bile, kısa zamanda çok kâr getirmeleri açısından yayıncılar için yararlıdır denebilir. Ofset baskının kolaylıklarından ve ucuzluğundan yararlanıldığı, hızla satılıp tükendiği için, çocuk dergileri piyasası günümüzde de bu dergilerle doludur. Bu dergilerin içeriğinin çocukların ruh yapısı, hayal dünyası ve yazınsal beğenisi üzerindeki olumsuz etkilerini ince-

leyen kapsamlı araştırmalar henüz yapılmamıştır. Hemen hepsi İstanbul'da ve aynı kişiler tarafından yayınlanmakta, tüm Anadolu'ya yayılmaktadır. Haftalık sayıların karma ciltleri bazan aynı, bazan da farklı adlar altında yeniden yayınlanmaktadır. Bayezit Devlet Kütüphanesi'nde yaptığımız örnekleme araştırması, bunların düzenli derlenemediklerini de ortaya çıkarmıştır. *Süper Teks, Tarkan, Zagor, Zemblâ, Kansas* v.b. adlarla günümüzde de yayın hızını sürdüren bu dergilerin içeriğine karşı, son yıllarda aydın çevrelerden gelen önemli eleştiriler, yerli yazar ve çizerlere, yerli konuları içeren, yazınsal beğeniye de yükseltmek isteyen çizgi romanı başlatma gayretini vermiştir. Tan Oral ve Mıstık bu yazar-çizerlerin öncüleridir.

Ülkü Tamer'in yönettiği *Milliyet Çocuk Dergisi*, resimli romana dönüşerek *Doğan Kardeş*'in bıraktığı yazınsal boşluğu doldurmaktadır. Günümüz şairlerinden, 1937 Gaziantep doğumlu Ülkü Tamer, kolej öğreniminden sonra Gazetecilik Enstitüsünde okumuş, aktörlük ve çevirmenlik yapmıştır. Çocuklar için yazdığı ve yayınladığı kitaplar yanında, yöneticiliğinden önce, batıdan alınmış çizgi romanlarla sıradan bir dergi olan *Milliyet Çocuk Dergisi*'ni, yeni ve çağdaş bir anlayışla haftalık yazınsal çocuk dergisine dönüştürmüştür. Gerek düzen, dizgi, çizgi ve resim, gerekse içerik açısından günümüzde yayınlanan dergilere örnek olabilecek niteliktedir.

İlk okullara satılan ya da parasız olarak dağıtılan dergileri dışarıda bırakan bu yazıda, *Tercüman Çocuk Dergisi*'ni de anmak yerinde olacaktır. Önceleri çocukların saklayıp biriktiremeyeceği yarım gazete sayfası boyutunda çıkarken, sonradan belki de *Milliyet Çocuk Dergisi*'ne benzemeye çalışarak, onun boyutlarına inen; henüz bir yazar-çizer kadrosu oluşturamamış, yabancı çizgi romanlarla tıkabasa doldurulmuş, hazırlanırken belli bir beğeniye dayandırılmamış, sözde renkli, fakat çok kötü baskılı, dağınık bir dergi olmaktan kurtulamamıştır.

Yayımlandıkları yerlere baktığımızda çocuk dergilerinin ve kitaplarının çoğunun İstanbul'da çıktığını hemen görebiliriz. Ankara ve İzmir dergi alanında birkaç örnek vermekte, bu illerimizle yayın yaşamında yarışa çıkamamaktadır. Bu durum ulaşım koşulları elverişli bölge ve yörelerimizde yaşayan çocukların, parasal olanakları da elverişli ise kendileri için üretilen düşünce ürünlerinden yararlanmalarını sağlamakta, bu olanaklardan yoksun çocuklar da kendileri için kurulacak kütüphaneleri veya örgütlenecek kütüphane hizmetini beklemektedir.

KAYNAKÇA

- Alangu, Tahir : *Çocuk kitapları üstüne*. İstanbul, 1965.
- Alpay, Meral - Robert Anhegger : *Çocuk edebiyatı, çocuk kitapları*. İstanbul, 1975.
- Alpay, Meral - Robert Anhegger : *Kinder und Jugendbücher der Türkei*. İstanbul, 1977.
- Bingöl, Vasfi : *Metinli çocuk kitapları kılavuzu*. 2 cilt. İstanbul, 1961-63.
- Gençer, İmre : *1960-70 yılları arasında Türkiye'de yayınlanmış yerli çocuk yayınları bibliyografyası*. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi mezuniyet tezi, 1972)
- Gökşen, Enver N. : *Örnekleriyle çocuk edebiyatımız*. İstanbul. 1966.
- Karakaya, Yılmaz : *1950 - 1967 yılı arasında yayınlanmakta olan, doğan, ölen ve yayınlanmaya devam eden resimli dergilerin bibliyografyası*. (İ.Ü. Edebiyat Fakültesi mezuniyet tezi. 1969)
- Lexikon der Kinder und Jugendliteratur*, FfM ab 1975, hier : «Türkei» von Dr. Meral Alpay.
- Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*. 1976, 102-55; 1977, 90-131; 1978, 97-127; 1979. 338-385. Derleyen : Erdal Öz.
- Tuncer, Nilüfer : *Türkiye'de yayınlanmış resimli çocuk kitapları, 1960-72*. (Hacettepe Üniversitesi, Kütüphanecilik Bölümü, Doktora Tezi, 1972).
- Türk Dili*. Çocuk yazını özel sayısı, 1977/VIII, 89-93.
- Yansıma*. Çocuk eğitimi ve edebiyatı. Günümüz Türk hikâyeleri ve masalları. İstanbul, Eylül 1975.

TÜRKİYE'DE YAYINLANMIŞ
ÇOCUK DERGİLERİ¹

- 1 *MümeYYiz*. 1869-1870, 1-37. Sıtkı. İstanbul. Haftalık.
- 2 *Etfâl*. 1875. Tahsin. İstanbul. Haftalık.
- 3 *Bağçe*. 1880-1881. 1-37. Kemal. İstanbul. Haftalık.
- 4 *Çocuklara Arkadaş*. 1882-1883. Mehmet Şemsettin. İstanbul. 15 günlük.
- 5 *Nev-residegân Mecmuası*. 1882-1883. H. Tayfur, S. Asaf, Y. Vasfi, İstanbul.
- 6 *Vasıta-i Terakki*. 1883-1884. Sarafim. İstanbul. 15 günlük.
- 7 *Çocuklara Kıraat*. 1883. İstanbul. 15 günlük.
- 8 *Mecmua-i Mükaleme*. 1886. A. (I). Zahid. Bursa.
- 9 *Çocuklara Talim*. 1887. İstanbul. 15 günlük.
- 10 *Vezaif-i Ebeveyn Yahut Lahika-i Talim-i Kıraat ve Mekteb-i Edeb*. 1888. Kitapçı Arakel-Muallim Naci. İstanbul.
- 11 *Parça Bohçası*. 1889. Hatice Semiha-Rebia Kâmile. İstanbul.
- 12 *Mektep*. 1891-1895, 1-100. Kitapçı Karabet. İstanbul.
- 13 *Çocuklara Mahsus Gazete*. 1894-1903: İbnü'l-Hakkı Tahir. İstanbul. Haftalık.
- 14 *Çocuk Bahçesi*. 1902-1904, 1-14. Necati. İstanbul.
- 15 *Çocuklara*. 1903-1904.
- 16 *Çocuk Bahçesi*. 1904-1905. Selanik.
- 17 *Âlem-i Sıbyan*. 1906-1914. İstanbul. Haftalık.
- 18 *Arkadaş*. 1909-1910, 1-14. Mithat Sadullah. İstanbul. 15 günlük.
- 19 *Çolpan*. 1909. Yakup Hilmi. İstanbul. 15 günlük.
- 20 *Kardeş Sesi*. 1909-1910. İstanbul. Haftalık.
- 21 *Mekteplilere Mahsus Musavver Şâkirdân*. 1910-1911. İstanbul. Haftalık.

1 Bu listedeki dergilerin yayınlandıkları yıllar ve sayıları tam olarak saptanamamıştır. Listede gösterilen cilt ve sayılar İstanbul'daki kütüphanelerde bulunabilmektedir. Ayrıca bazı dergilerin yayın hayatını ne kadar sürdürdükleri de yine aynı nedenle ortaya konamamaktadır. Bu eksikliklerin tamamlanması gerekir. Bu arada ülkemizde yayınlanan kitap, dergi v.s. nin tamamının derlenmemiş olmasının bu tür araştırmalar için önemli bir eksiklik olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

- 22 *Vezâif-i Etfâl*. 1910. İstanbul.
- 23 *Çocuk Bahçesi*. 1911-1912. İstanbul.
- 24 *Çocuk Dünyası*. 1911-1914. 1-70. Türk Yurdu Kütüphanesi. İstanbul. Haftalık.
- 25 *Fırtına*. 1911. Köstenceli Himmet-zâde Sûdi. İstanbul.
- 26 *Talebe Defteri*. 1911-1917, 1-49. Muallim Ahmet Halit. İstanbul.
- 27 *Genç Kalemler*. 1911-1912. Nesimi Sarım. Selanik. 15 günlük.
- 28 *Çocuk Duygusu*. 1911-1914, 1-61. Lütfü Leon. İstanbul. Haftalık.
- 29 *Talebe*. 1911-1912. İstanbul. 15 günlük.
- 30 *Çocuk Dostu*. 1912, 1-2. Tefik Nurettin. İstanbul. Haftalık.
- 31 *Terbiye ve Oyun*. 1911. Selim Sırrı. İstanbul.
- 32 *Çocuk Dünyası*. 1913. Tefik Nurettin. İstanbul. Haftalık.
- 33 *Çocuk Yurdu*. 1913, 1-10. Giridi Rahmi - Mahmud Sâ'im. İstanbul. Haftalık.
- 34 *Gençlik Âlemi*. 1913, 1-4. Mehmet Hâlet. İstanbul. 15 günlük.
- 35 *Güzel Prens*. 1913. Sisak Ferid. İstanbul. Haftalık.
- 36 *Karagöz Mutfakda*. 1913. Karagöz Gazetesi. İstanbul.
- 37 *Mektep Müzesi*. 1913. Ahmet Edip. İstanbul. 15 günlük.
- 38 *Mektepli*. 1913-1914. Mağmumî. İstanbul.
- 39 *Musavver Hukuk-i Etfâl*. 1913. Emir Mahmud Hilmi. İstanbul.
- 40 *Türk yavrusu*. 1913. 1. Türk kütüphanesi. Haftalık.
- 41 *Çocuklara Rehber*. 1914. Ahmet Mithat. İstanbul.
- 42 *Çocuk Dostu*. 1914. İstanbul.
- 43 *Çocuk Duygusu*. 1913. İstanbul. 15 günlük.
- 44 *Gençler Defteri*. 1914. Muallim Ahmet Halit. İstanbul. 15 günlük.
- 45 *Mektep*. 1914. Gafur Reşat Mirza-zâde. İstanbul. 15 günlük.
- 46 *Seyyâle*. 1914. Adile Necati. İstanbul.
- 47 *Türk Çocuğu*. 1914. İzmir. 15 günlük.
- 48 *Öksüz Yurtlar Mecmuası*. 1917. Tayyar. Konya. 15 günlük.
- 49 *Hür çocuk*. 1918. M. Asaf, Hüseyin, Kasım. İstanbul.
- 50 *Küçükler Gazetesi*. 1918. Aziz. İstanbul. Haftalık.
- 51 *Türk Genci*. 1918. Ahmet Esat. İstanbul. Aylık.
- 52 *Lâne*. 1920, 1-3. İbrahim Ekrem. İstanbul. Haftalık.
- 53 *Türkiye Halk Mektepleri Mecmuası*. 1921. İstanbul.
- 54 *Bizim Mecmua*. 1922. Hulusi-Mehmet Ali. İstanbul. Haftalık.
- 55 *Çocuk Postası*. 1923. İstanbul.
- 56 *Şübbân*. 1923. Recai. İstanbul.
- 57 *Talebe Mecmuası*. 1923. Hikmet Arif. İstanbul. 15 günlük.
- 58 *Genç Mektepliler*. 1924. Muallim Ahmet Hilmi. İstanbul. 15 günlük.

- 59 *Haftalık Resimli Gazetemiz*. 1924. Tahsin Demiray. İstanbul. Haftalık.
- 60 *Resimli Dünya*. 1924-1925, 1-21. Orhan Seyfi. İstanbul.
- 61 *Resimli Eytâm Mecmuası*. 1925. Hamid Nuri. İstanbul.
- 62 *Resimli Mecmua*. 1925. Tahsin Demiray. İstanbul.
- 63 *Sevimli Mecmua*. 1925. M. Zekeriyya (Sertel). İstanbul.
- 64 *Çiçek*. 1926. Ruhi. İstanbul. 15 günlük.
- 65 *Gürbüz Türk Çocuğu*. 1926-1928, 1-24. Dr. Fuat Mehmet. İstanbul. Aylık.
- 66 *Çocuk Dünyası*. 1927. İstanbul. Haftalık.
- 67 *Yeni Yol*. 1925-1926, 1-83. Muallim Nedim Tuğrul. İstanbul. Haftalık.
- 68 *Annelere ve Çocuklara Salnâme*. 1927. Himaye-i Etfal Cemiyeti. Yıllık.
- 69 *Çocuk Yıldızı*. 1927. İzmir. Haftalık.
- 70 *Çocuk Sesi*. 1928.
- 71 *Gençlik*. 1928. Cemal. İstanbul. Aylık.
- 72 *Altun Kalem*. Ahali Yurdu. Bulgaristan. 15 günlük.
- 73 *Hacvyatmaz*. Diken Neşriyatı. İstanbul.
- 74 *Çocuk Sesi*. 1932-1937, 106-400, cilt 5-16. M. Faruk Gürtunca. İstanbul. Haftalık.
- 75 *Şen Çocuk*. 1932-1933, 1-17. Mehmet Şükrü. İstanbul. 15 günlük.
- 76 *Afacan*. 1934-1939. M. Faruk Gürtunca. İstanbul. Haftalık.
- 77 *Çalışkan Çocuk*. 1934-1935, 1-38. Refik Emin. İstanbul. Haftalık.
- 78 *Mektepli Gazetesi*. 1934-1935. M. Sami Karayel. İstanbul. Haftalık.
- 79 *Oklahoma*. 1935-1955. Alaadin Kiral. İstanbul. 15 günlük.
- 80 *Olgun Çocuk*. 1935. Burhan Bilbaşar. İstanbul. Haftalık.
- 81 *Ateş*. Çocuklar için. 1936-1938, 1-25. Tahsin Demiray. İstanbul. Haftalık.
- 82 *Çocuk*. 1936-1948, 1-400. 1-25. Cilt 3-9. Fuat Umay. Ankara. Haftalık.
- 83 *Gelincik*. 1936. M. Faruk Gürtunca. İstanbul.
- 84 *Öğretmen İleri*. Çocuklara hikâye demeti. 1936-1937. Nahide Bilbaşar - Burhan Atasayar. İstanbul. Düzensiz.
- 85 *Yavrutürk*. Çocuk gazetesi. 1936-1942, cilt 1-12. Tahsin Demiray. İstanbul. Haftalık.
- 86 *Yeni Kültür*. *Ailede Çocuk*, *Mektepte Çocuk*. 1936-1945, 1-92. Kâzım Nami Duru. Ankara. Aylık.
- 87 *Cumhuriyet Çocuğu*. 1938-1939, 1-52. Zahide Tan. İstanbul. Haftalık.

- 88 *Çocuk Gazetesi*. Çocuk haklarını korur havadis gazetesi. 1938, 1-5. M. Muzaffer. İstanbul.
- 89 *Asrın Çocuğu*. 1939-1940, 1-25. Süha Tükel. İzmir. Haftalık.
- 90 *Binbir Roman*. 1939-1952. Tahsin Demiray. İstanbul. Haftalık.
- 91 *Binbir Roman*. 1941-1947. Tahsin Demiray. İstanbul. Aylık.
- 92 *Çocuk Romanları*. 1941, 1-29. M. Faruk Gürtunca. İstanbul. Haftalık.
- 93 *Bilmece*. 1943-1945, 1-108. Cemile Tuna. İstanbul. Haftalık.
- 94 *Çocuk Dünyası*. 1943. D.N. Arsan. İstanbul. Haftalık.
- 95 *Çocuk Haftası*. 1943-1949, 1958-1959, 26-350, 1-84, 1960-1963, 1964. 1-52, 1-42. İstanbul. Haftalık.
- 96 *Türk Çocuğu*. 1944-1946. Naki Tezel. Ankara. 15 günlük.
- 97 *Çocuk Gözü*. 1945-1946, 1-52. 1-6. Faruk Gürtunca. İstanbul. Haftalık.
- 98 *Doğan Kardeş*. 1945-1978. V. Nedim Tör. İstanbul. Aylık.
- 99 *Şen Çocuk*. 1945-1947, 1-60. Bahaddin Yücel. İstanbul. Haftalık.
- 100 *Aile*. 1947-1952. V. Nedim Tör. İstanbul. Haftalık.
- 101 *Can Kardeş*. Çocuk gazetesi. 1947, 1-2, Erdoğan Egeli. İstanbul. Haftalık.
- 102 *Çocuk Âlemi*. 1947-1951. Hamit Şendur. İstanbul. Haftalık.
- 103 *Küçük Kardeş*. 1947-1948. V. Nedim Tör. İstanbul. Haftalık.
- 104 *Armağan*. Çocuk gazetesi. 1950-1957. Hamit Şendur. İstanbul. Haftalık.
- 105 *Çocuk Güneşi*. 1950, 1-24. Bilal Akıncı. Trabzon. 15 günlük.
- 106 *Çocuklara Armağan*. 1950-1956. Çocuk Yayınları Müessesesi. İstanbul. Haftalık.
- 107 *1001 Özel*. 1951-1961, 1-302. Kemal Uzcan. İstanbul. Haftalık.
- 108 *Pekos Bill*. 1951-1960. Alaaddin Kıral. İstanbul. Haftalık.
- 109 *Pekos Bill'in Harikulade Maceraları* 1951-1953. İstanbul. Haftalık.
- 110 *Ateş*. 1952. Hamit Şendur. İstanbul. Haftalık.
- 111 *Harika*. 1952. Aziz Vetoy. İstanbul. Haftalık.
- 112 *Karınca*. 1952-1953. R. Gökalp Arkın. İstanbul. Haftalık.
- 113 *Kelebek*. 1952. Ragıp Şevki Yeşim. İstanbul. Süresi belli değil.
- 114 *Resimli Tomurcuk*. 1952-1954. Hamit Şendur. İstanbul. Haftalık.
- 115 *Yurt Çocuğu*. 1952. Sabri Tümkur. İstanbul. Haftalık.
- 116 *Çocuk ve Yuva*. 1953-1978, 1-12. Çocuk Esirgeme Kurumu. Ankara. Aylık.
- 117 *Koca Tekes*. 1953. Alaaddin Kıral. İstanbul. Haftalık.
- 118 *Oklahoma*. 1953-1955. Alaaddin Kıral. İstanbul. 15 günlük.
- 119 *Çocuk Dünyası*. 1954. Sabri Tümkur. İstanbul. Haftalık.

- 120 *Çocuk Yuvası*. 1954-1975. Türk Ticaret Bankası Kültür Yayınları. İstanbul. Aylık.
- 121 *Genç Ay*. 1954-1959. Kızılay Derneği. Ankara. Aylık.
- 128 *Afacan*. 1955; 1965; 1970. Şarika Şilliler. İstanbul. Haftalık.
- 123 *Altın Kitap*. Faydalı bilgiler mecmuası. 1955. Bekir Üstünel. İstanbul. Aylık.
- 124 *Bill Kid*. 1955-1971. Özcan Egeli. İstanbul. Haftalık.
- 125 *Ceylan*. 1955-1956; 1966. Erdoğan Egeli. İstanbul. Haftalık.
- 126 *Cici Mu*. 1955. M. Cemil Dağlaroğlu. İstanbul. Haftalık.
- 127 *Dedektif Nik'in Maceraları*. 1955. Nihat Özcan. İstanbul. Haftalık.
- 128 *Kumbara*. 1955, 1-27. Ahmet Dalı. Ankara. Aylık.
- 129 *Küçük Afacan*. 1955-1956. Erdoğan Egeli. İstanbul. Haftalık.
- 130 *Deyvi Krokot*. 1956-1967. Oğuz Özdeş. İstanbul. Düzensiz.
- 131 *Roket*. 1956, 14-26. Meral Demirer. İstanbul. Haftalık.
- 132 *Teksas*. 1956-1958; 1967-1976. Erdoğan Egeli. İstanbul. Haftalık.
- 133 *Tom Mıks*. 1956-1968. Erdoğan Egeli. İstanbul. Süresi belli değil.
- 134 *Vak Vak Kardeş*. 1956, 1-4. Nihat Özcan. İstanbul.
- 135 *Yeni Macera*. 1956, 1-30. Erdoğan Egeli. İstanbul. Haftalık.
- 136 *Aslan Prens*. 1957. Ceylan Yayınları. İstanbul. Haftalık.
- 137 *Rodeo*. 1957. Meral Demirer. İstanbul. Süresi belli değil.
- 138 *Yavru Türk*. 1957-1958. Kemal Özcan. İstanbul. Haftalık.
- 139 *Altınrmak*. 1958. S. Sırrı Özerdem. İzmir. Belirsiz.
- 140 *Bilgi*. 1958, 1-10. İstanbul. Haftalık.
- 141 *Resimlerle Hikâyeler Dergisi*. 1958. H. Şükrü Adal. İstanbul. Haftalık.
- 142 *Resimlerle Keşifler ve İcatlar Dergisi*. 1958-1959. Sabahattin Selek. İstanbul. Haftalık.
- 143 *Süperman*. 1958-1959; 1963; 1967-1968. Erdoğan Egeli. İstanbul. Süresi belli değil.
- 144 *1001 Gece Masalları*. 1959. Hamit Şendur. İstanbul. Haftalık.
- 145 *Binbir Macera*. 1959-1962. Adnan Şakrak. İstanbul. Haftalık.
- 146 *Çocuk Haftası Yılığ*. 1959-1967. Tahsin Demiray. İstanbul.
- 147 *Dakota*. 1959. Eşref Ekicigil. İstanbul. Haftalık.
- 148 *Dirik Daring*. 1959. Zeria Karadeniz. İstanbul. Haftalık.
- 149 *Jim Tora*. 1959. Erdoğan Egeli. İstanbul. Haftalık.
- 150 *Kansas Kid*. 1959. Zeria Karadeniz. İstanbul. Haftalık.
- 151 *Kinova*. 1959. Ceylan Yayınları. İstanbul. Haftalık.
- 152 *Kinova*. 1959-1972. Erdoğan Egeli. İstanbul. Haftalık.
- 153 *Kit Taylor*. 1959-1971. Ceylan Yayınları. İstanbul. Düzensiz.
- 154 *Red Kit*. 1959-1978. Adnan Şakrak. İstanbul. Haftalık.

- 155 *Sıpru Albüm.* 1959-1961. Adnan Şakrak. İstanbul. Haftalık.
- 156 *Tom ve Miki.* 1959, 1-21. Hamit Şendur. İstanbul. Haftalık.
- 157 *Topuz.* 1959. Erdoğan Egesi. İstanbul. Süresi belli değil.
- 158 *Tor.* 1959. Nebi Fazıl. İstanbul. Haftalık.
- 159 *Yonca.* 1959, 1-30. Ercan Erkan. Haftalık.
- 160 *Kinova Teks.* 1960-1963. Erdoğan Egesi. İstanbul. Haftalık.
- 161 *Kovboy.* 1960-1961. Adnan Şakrak. İstanbul. Haftalık.
- 162 *Küçük Prens.* 1960-1978. Adnan Şakrak. İstanbul. Haftalık. Düzensiz.
- 163 *Tez.* 1960-1969. Erdoğan Egesi. İstanbul. Haftalık.
- 164 *Tim.* 1960-1961. Erdoğan Egesi. İstanbul. Haftalık.
- 165 *Güneş.* 1961. Recep Ekicigil. İstanbul. Haftalık.
- 166 *Kartal.* 1961-1963. Hakkı Bilgiç. Ankara. Haftalık.
- 167 *Korkusuz Bill.* 1961-1962. Burhanettin Şener. İstanbul. Haftalık.
- 168 *Kuş. Çocuk Mecmuası.* 1961. A. Çağlar - N. Pakyüz - İ. Geron. İstanbul. Haftalık.
- 169 *Küçük Fatoş.* 1962-1963. Burhanettin Şener. İstanbul. Haftalık.
- 170 *Tom Mikson.* 1961. Adnan Şakrak. İstanbul. Haftalık.
- 171 *Alev. Çocuk Mecmuası.* 1962-1964. Cemil Atacan. İstanbul. 15 günlük.
- 172 *Arkadaş.* 1962-1963. Haluk Yetiş. İstanbul.
- 173 *Bacaksız.* 1962. Fuat Yılmaz. İstanbul. Haftalık.
- 174 *Blek Teksas.* 1962. Hakkı Bilgeçe. Ankara. Haftalık.
- 175 *Çiçek.* 1962-1964. Merih Atalaysun. İstanbul. 15 günlük.
- 176 *Çocuk Yuvası.* 1962-1967. Necdet Özbelge. İstanbul. Aylık.
- 177 *Hey Teksas.* 1962-1974. Erdoğan Egesi. İstanbul. Haftalık.
- 178 *Kaplan.* 1962-1967. Nejat Erkan. İstanbul.
- 179 *Kara Maske.* 1962-1964. Mukaddes Kiral ve Ortakları. İstanbul. Haftalık.
- 180 *Miki.* 1962-1966. Ali Nusret Pulhan. İstanbul. Haftalık.
- 181 *Pekos Bill.* 1962. A. Nusret Pulhan. İstanbul. Haftalık.
- 182 *Red Kit.* 1962-1964. Said Yurdagül. İstanbul. Haftalık.
- 183 *Resimli Pekos Bill.* 1962-1966. A. Nusret Pulhan. İstanbul. Haftalık.
- 184 *Yeni Tommiks.* 1962-1966. Erdoğan Egesi. İstanbul. Haftalık.
- 185 *Zagor.* 1962-1963; 1970-1978. Sezer Yalçın. İstanbul. Haftalık.
- 186 *Cingöz.* 1963-1970. Sait Yurdagöl. İstanbul. Haftalık.
- 187 *Çelik Blek.* 1963-1965. Hakkı Bigeç. Ankara. 15 günlük.
- 188 *Ördek.* 1963. Hayrettin Önder. İstanbul. Haftalık.
- 189 *Kahraman Ranger.* 1963. Hakkı Bigeç. Ankara. Haftalık.
- 190 *Kahraman Tommiks.* 1963-1972. Erdoğan Egesi. İstanbul. Haftalık.

- 191 *Karaoğlan*. 1963. Suat Yalaz. İstanbul. Haftalık.
- 192 *Keko. Hepimizindir*. 1963. Mahmut Ortakaya. İstanbul. Belli değil.
- 193 *Masal Dünyası*. 1963. Tunç Gör. İstanbul. Haftalık.
- 194 *Sipru*. 1963-1964. Sait Yurdagül. İstanbul. Haftalık.
- 195 *Tarzan*. 1963-1969. Burhanettin Şener. İstanbul. Haftalık.
- 196 *Zoro Kara Sivari*. 1963. Burhanettin Şener. İstanbul. Haftalık.
- 197 *Akbulut Kaan*. 1964-1967. Erdoğan Egeli. İstanbul. Haftalık.
- 198 *Arkadaş*. 1964. Dr. O. Nebioğlu. İstanbul. Haftalık.
- 199 *Bilgi Çantası*. 1964, 1-12. R. Gökalp Arkın. İstanbul. Haftalık.
- 200 *Cici ile Bici*. 1964. N. Erkmén. İstanbul. Haftalık.
- 201 *Renkli Bilgiler*. 1964. R. Gökalp Arkın. İstanbul. Haftalık.
- 202 *Resimli Armağan*. 1964. Ahmet Yazıcı. İstanbul. Haftalık.
- 203 *Robin. Dağların Aslanı*. 1964. Burhanettin Şener. İstanbul. Haftalık.
- 204 *Şarlo Kodeste*. 1964. Asım Şakrak. İstanbul. Haftalık.
- 205 *Yuki*. 1964-1973. Yaşar ve Coşar Şilliler. İstanbul. Haftalık.
- 206 *Zıp Zıp*. 1964-1966, 1-22. Erol Simavi. İstanbul. Haftalık.
- 207 *Acar*. 1965; 1968. Şarika Şilliler. İstanbul. Haftalık.
- 208 *Altın Işık*. 1965. Cemal Demiray. İstanbul. Aylık.
- 209 *Armağan*. 1965. Sait Yurdagül. İstanbul. Haftalık.
- 210 *Aster*. 1965-1969. Şarika Şilliler. İstanbul. Haftalık.
- 211 *Bahadır*. 1965-1967; 1972-1973. Burhanettin Şener. İstanbul. Haftalık.
- 212 *Kinova*. 1965-1979. Erdoğan Egeli. İstanbul. Düzensiz.
- 213 *Panter Montano*. 1965. Sait Yurdagül. İstanbul. Haftalık.
- 214 *Renkli Teksas*. 1965-1968. Erdoğan Egeli. İstanbul. Haftalık.
- 215 *Renkli Tommiks*. 1965-1968. Erdoğan Egeli. İstanbul. Haftalık.
- 216 *Türk Çocuğu*. 1965-1967. Cemal Erten. İstanbul. Haftalık.
- 217 *Çitlenbik*. 1966. Hayrettin Önder. İstanbul. Haftalık.
- 218 *Deyvi Krokét*. 1966-1972, 14-26. Oğuz Özdeş. İstanbul. Haftalık.
- 219 *Feza Kartal Gök Ali*. 1966. Sedat Tuncay. İstanbul. Haftalık.
- 220 *Kaplan*. 1966-1967, 1-15. Nejat Erkan. İstanbul.
- 221 *Nik*. 1966. Şarika Şilliler. İstanbul. Haftalık.
- 222 *Renkli Miki*. 1966-1967. R. Gökalp Arkın. İstanbul. Haftalık.
- 223 *Şen Çocuk*. Çocuk gazetesi. 1966-1967. Mehmet Coşar. Ankara. Aylık.
- 224 *Tom Kit*. 1966-1967. Bilge Şakrak. İstanbul. Haftalık.
- 225 *Altın Kanat (Fatoş)*. 1967-1968; 1976. Bilge Şakrak. İstanbul. Haftalık.
- 226 *Arkadaş*. 1967. Bilge Şakrak. İstanbul. Haftalık.

- 227 *Bücür*. 1967-1970. Şarika Şilliler. İstanbul. Haftalık.
- 228 *Sipru*. 1967-1968; 1971; 1978. Sait Yurdagül. İstanbul. Haftalık.
- 229 *Tarzan*. Yeni Binbir Roman. 1967. Erol Simavi. İstanbul. Haftalık.
- 230 *Tina*. 1967-1969; 1-131. Erdoğan Egeli. İstanbul. Haftalık.
- 231 *Viking*. 1967, 1-24. Bilge Şakrak. İstanbul. Haftalık.
- 232 *Alptekin*. 1968-1969. Bilge Şakrak. İstanbul. Haftalık.
- 233 *Bambi*. 1968-1969, 1-78. Burhanettin Şener. İstanbul. Haftalık.
- 234 *Hey Teksas*. 1968-1974, 1-187. Erdoğan Egeli. İstanbul. Haftalık.
- 235 *Bilgi Bahçesi*. 1969-1970. Cemal Erten. 15 günlük.
- 236 *Güneş*. 1969. Sait Yurdagül. İstanbul. Haftalık.
- 237 *Kaptan Swing*. 1969-1978. İlhami Alpagut. İstanbul. Haftalık.
- 238 *Tom Braks*. 1969-1977. Sezen Yalçınır. İstanbul. Haftalık.
- 239 *Armağan*. Çocuk gazetesi. 1970-1971; 1975. Zemine İspir. Ankara. Aylık.
- 240 *Dago*. 1970-1971. Bilge Şakrak. İstanbul. Haftalık.
- 241 *Marcopolo*. 1970, 1-13. Ziya Mek. İstanbul. Haftalık.
- 242 *Pekos Bill*. 1970-1971. Yücel Köksal. İstanbul. Haftalık.
- 243 *Seksek*. 1970-1976. Haldun Simavi. İstanbul. Haftalık.
- 244 *Süper Teks*. 1970-1977. Çetin Karakoç. İstanbul. Haftalık.
- 245 *Tarkan*. 1970-1979. Veb Ofset A.Ş. İstanbul. Haftalık.
- 246 *Yeni Yumurcak*. 1970. Yaşar ve Coşar Şilliler. Haftalık.
- 247 *Zagor*. 1970-1979. Sezen Yalçınır. İstanbul. Haftalık.
- 248 *Zembla*. 1970-1978. Sümer Yaynevi. İstanbul. Haftalık.
- 249 *Kansas*. 1971. Demirşah Doğan. İstanbul. Haftalık.
- 250 *Savaş*. 1971-1977. Demirşah Doğan-Hayrettin Önder.
- 251 *Süper Gordon*. 1971-1972. Şevket Kadayıfçı. İstanbul. Haftalık.
- 252 *Tolga*. 1971-1979. Abdullah Turhan. İstanbul. Haftalık.
- 253 *Yuki*. 1971-1973. Yaşar ve Coşar Şilliler. İstanbul. Haftalık.
- 254 *Baytekin*. 1973. Bülent Hazer. İstanbul. Belirsiz.
- 255 *Milliyet Çocuk Dergisi*. 1977 -, c. 1 - s. 1; Milliyet gazetecilik A.Ş. İstanbul. Haftalık.
- 256 *Tercüman Çocuk Dergisi*, 1977 -, c. 1 -, sayı. 1 - Kemal Ilıcak. İstanbul. Haftalık.
- 257 *Baytekin*. 1-21, cilt. 1. Mustafa Kızıltan. İstanbul. Belirsiz.
- 258 *Kinova «Özel»*. 5 cilt. Erdoğan Egeli. İstanbul. Yıllık.
- 259 *Tombik*. 1-16. Erdoğan Egeli. İstanbul. Haftalık.

ALFABETİK DİZİN

— A —

Acar, 207
Afacan, 76
Afacan, 122
Aile, 100
Akbulut Kaan, 197
Alev, 171
Âlem-i Sıbyân, 17
Alptekin, 232
Altın Irmak, 139
Altın Işık, 208
Altın Kalem, 72
Altın Kanat, 225
Altın Kitâp, 123
Annelere ve Çocuklara
 Salnâme, 68
Armağan, 104
Armağan, 209
Armağan, 239
Arkadaş, 18
Arkadaş, 172
Arkadaş, 198
Arkadaş, 226
Aslan Prens, 136
Asrın Çocuğu, 89
Aster, 210
Ateş, 81
Ateş, 110

— B —

Bacaksız, 173
Bağçe, 3

Bahadır, 211
Bambi, 233
Baytekin, 254
Baytekin, 257
Bilgi, 140
Bilgi Bahçesi, 235
Bilgi Çantası, 199
Bill Kid, 124
Bilmece, 93
Binbir Macera, 145
Binbir Roman, 90
Binbir Roman, 91
1001 Gece Masalları, 144
Bizim Mecmua, 54
Blek Teksas, 174
Bücür, 227

— C —

Can Kardeş, 101
Ceylan, 125
Cici ile Bici, 200
Cici Mu., 126
Cingöz, 186
Cumhuriyet Çocuğu, 87

— Ç —

Çalışkan Çocuk, 77
Çelik Blek, 187
Çiçek, 64
Çiçek, 175
Çitlenbik, 217

Çocuk, 82
 Çocuk Âlemi, 102
 Çocuk Bahçesi, 14
 Çocuk Bahçesi, 16
 Çocuk Bahçesi, 23
 Çocuk Dostu, 30
 Çocuk Dostu, 42
 Çocuk Dünyası, 42
 Çocuk Dünyası, 24
 Çocuk Dünyası, 32
 Çocuk Dünyası, 66
 Çocuk Dünyası, 94
 Çocuk Dünyası, 119
 Çocuk Duygusu, 28
 Çocuk Duygusu, 43
 Çocuk Gazetesi, 87
 Çocuk Güneşi, 105
 Çocuk Gözü, 97
 Çocuk Haftası, 95
 Çocuk Haftası Yıllığı, 146
 Çocuk Postası, 55
 Çocuk Romanları, 92
 Çocuk Sesi, 70
 Çocuk Sesi, 74
 Çocuk Yıldız, 69
 Çocuk Yurdu, 33
 Çocuk Yuvası, 116
 Çocuk Yuvası, 120
 Çocuk Yuvası, 176
 Çocuklara, 15
 Çocuklara Arkadaş, 4
 Çocuklara Armağan, 106
 Çocuklara Kiraat, 7
 Çocuklara Mahsus Gazete, 13
 Çocuklara Rehber, 41
 Çocuklara Talim, 9
 Çolpan, 19

— D —

Dago, 240

Dakota, 147
 Dedektif Nik'in Maceraları, 127
 Deyvi Krokot, 130
 Deyvi Krokot, 218
 Dirik Daring, 148
 Doğan Kardeş, 98

— E —

Etfâl, 2

— F —

Feza Kartalı Gök Ali, 219
 Fırtına, 25

— G —

Gelincik, 83
 Genç Ay, 121
 Genç Kalemler, 27
 Genç Mektepliler, 58
 Gençler Defteri, 44
 Gençlik, 71
 Gençlik Âlemi 34
 Güneş, 165
 Güneş, 236
 Gürbüz Türk Çocuğu, 65
 Güzel Prens, 35

— H —

Hacıyatmaz, 73
 Haftalık Resimli Gazete, 59
 Hârîka, 111
 Hey Teksas, 177
 Hey Teksas, 234
 Hür Çocuk, 49

— J —

Jim Tora, 149

— K —

Kahraman Ranger, 189
 Kahraman Tommiks, 190
 Kansas, 249
 Kansas Kid, 150
 Kaplan, 178
 Kaplan, 220
 Kaptan Swing, 237
 Kara Maske, 179
 Karagöz Mutfakda, 36
 Karaoğlan, 191
 Kardeş Sesi, 20
 Karınca, 112
 Kartal, 166
 Keko, 192
 Kelebek, 113
 Kinova, 151
 Kinova, 152
 Kinova, 212
 Kinova, 258
 Kinova Teks, 160
 Kit Taylor, 153
 Koca Teks, 117
 Korkusuz Bill, 167
 Kovboy, 161
 Kumbara, 128
 Kuş, 168
 Küçük Afacan, 129
 Küçük Fatoş, 169
 Küçük Kardeş, 103
 Küçük Prenses, 112
 Küçükler Gazetesi, 50

— L —

Lâne, 52

— M —

Marco Polo, 241
 Masal Dünyası, 193
 Mecmua-i Mükaleme, 8
 Mektep, 12
 Mektep, 45
 Mektep Müzesi, 37
 Mektepli, 38
 Mektepli Gazetesi, 78
 Mekteplilere Mahsus Musavver
 Şakirdân, 21
 Miki, 180
 Milliyet Çocuk Dergisi, 255
 Musavver Hukuk-ı Etfâl, 39
 Mümeyyiz, 1

— N —

Nev-resîdegân Mecmuası, 5
 Nik, 221

— O —

Oklahoma, 79
 Oklahoma, 118
 Olgun Çocuk, 80

— Ö —

Öğretmen İleri, 84
 Öksüz Yurtlar Mecmuası, 48
 Ördek, 188

— P —

Panter Montano, 213
 Parça Bohçası, 11
 Pekos Bill, 108
 Pekos Bill, 181
 Pekos Bill, 242
 Pekos Bill'in Harikulâde
 Maceraları, 109

— R —

- Red Kit, 154
 Red Kit, 182
 Renkli Bilgiler, 201
 Renkli Miki, 222
 Renkli Teksas, 214
 Renkli Tommiks, 215
 Resimlerle Hikâyeler Dergisi, 141
 Resimlerle Keşifler ve İcatlar
 Dergisi, 142
 Resimli Armağan, 202
 Resimli Dünya, 60
 Resimli Eytâm Mecmuası, 61
 Resimli Mecmua, 62
 Resimli Pekos Bill, 183
 Resimli Tomurcuk, 114
 Rodeo, 137
 Robin, 203
 Roket, 131

— S —

- Savaş, 250
 Seksek, 243
 Sevimli Mecmua, 63
 Seyyâle, 46
 Sipru, 194
 Sipru, 228
 Sipru Albüm, 155
 Süper Gordon, 251
 Süper Teks, 244
 Süpermen, 143

— Ş —

- Şarlo Kodeste, 204
 Şen Çocuk, 75
 Şen Çocuk, 99
 Şen Çocuk, 223
 Şübbân, 56

— T —

- Talebe, 29
 Talebe Defteri, 26
 Talebe Mecmuası, 57
 Tarkan, 245
 Tarzan, 195
 Tarzan, 225
 Teksas, 132
 Terbiye ve Oyun, 31
 Tercüman Çocuk Dergisi, 256
 Tex, 163
 Tim, 164
 Tina, 230
 Tolga, 252
 Tombik, 259
 Tom Braks, 238
 Tom Kit, 224
 Tom Miks, 133
 Tom Mikson, 170
 Tom ve Miki, 156
 Topuz, 157
 Tor, 158
 Türk Çocuğu, 47
 Türk Çocuğu, 96
 Türk Çocuğu, 216
 Türk Genci, 51
 Türk Yavrusu, 40
 Türkiye Halk Mektepleri
 Mecmuası, 53

— V —

- Vak Vak Kardeş, 134
 Vasıta-i Terakki, 6
 Vezâif-i Ebeveyn yahut Lahika-i
 Talim-i Kıraat ve Mekteb-i
 Edeb, 10
 Vezâif-i Etfâl, 22
 Viking, 231

— Y —

Yavrutürk, 85
 Yavrutürk, 138
 Yeni Kültür, Ailede Çocuk, Mektepte Çocuk, 86
 Yeni Mecmua, 135
 Yeni Tommiks, 184
 Yeni Yol, 67
 Yeni Yumurcak, 246
 Yonca, 159

Yuki, 205
 Yuki, 253
 Yurt Çocuğu, 115

— Z —

Zagor, 185
 Zagor, 247
 Zembla, 248
 Zıp Zıp, 206
 Zoro Kara Süvari, 196

E K ¹

- Swing*. 1948. Aylık.
1011 Özel. 1950. Haftalık.
Macera Çocukları. 1950. Haftalık.
Miki Mavs. 1953. Haftalık.
Resimli Fatoş Ailesi. 1953. Haftalık.
Türk Kahramanı Köroğlu. 1953. Haftalık.
Gordans. 1955. Haftalık.
Kahraman Miki Mavs. 1955. Belirsiz.
Korkusuz Süvari. 1955. Haftalık.
Kit Karson. 1956. Haftalık.
Komet. 1956. Haftalık.
Tom Teks. 1956. Belirsiz.
Yeni Macera. 1956. Haftalık.
Kiowa ve Oğlu. 1960. Haftalık.
Meksiko. 1960. Haftalık.
Panpan. 1960. Haftalık.
Tomson. 1960. Haftalık.
İmdaat, 1962. Haftalık.
Jaguar. 1962. Haftalık.
Jef Morgan. 1962. Haftalık.
Küçük Şerif. 1962. Haftalık.
Mandrake. 1962. Haftalık.
Montana. 1962. Haftalık.
Tony, 1962. Haftalık.
Totem. 1962. Haftalık.
Timor. 1963. Haftalık.
Kahramanlar. 1964. Haftalık.
Max. 1964. Haftalık.

1 Bu makale baskıya verildikten ve hatta dizildikten sonra elimize geçen Dr. Nilüfer Tuncer'in hazırladığı «Çizgi Romanlar» (Ankara 1980) konulu Doçentlik tezinde verilen liste ile yapılan karşılaştırma sonucunda bu ek ortaya çıkmıştır. Çocuk dergilerinin tümünün listesini oluşturmak amacıyla buraya aktarılmasında yarar görülmüştür.

- Resimli Olay*. 1964. Haftalık.
Serüven. 1964. Haftalık.
Timur. 1964. Haftalık.
Yuki. 1964. Haftalık.
Panter. 1965. Haftalık.
Topaç. 1965. Haftalık.
Aslan Kardeş. 1966. Haftalık.
İskelet Krilling. 1966. Haftalık.
Foto Macera. 1966. Haftalık.
Ogan. 1966. Haftalık.
Renkli Miki. 1966. Haftalık.
Resimli Macera. 1966. Haftalık.
Resimli 3 Roman, 1966. Haftalık.
Betmen. 1967. Haftalık.
Kızıl Tuğ. 1967. Haftalık.
Bessi Teksas. 1968. Haftalık.
Yataka. 1969. Aylık.
Buffalo Bill. 1970. Aylık.
Ringo. 1970. Haftalık.
Tomteks. 1970. Haftalık.
Zapo. 1970. Haftalık.
Hey Amigo. 1971. Haftalık.
Resimli Mini Ringo. 1971. Haftalık.
Süper Tarzan. 1971. Haftalık.
Dragan. 1972. Haftalık.
Kirbi Flint. 1972. Haftalık.
Prenses. 1972. Haftalık.
Santana. 1972. Haftalık.
Shirley. 1972. Haftalık.
Ülkeden Ülkeye Heyecanlı Serüvenler. 1972. Onbeş günlük.
Demir Korsan. 1973. Haftalık.
Jungla. 1973. Haftalık.
Kahraman Şerif. 1973. Haftalık.
Kızılmaske. 1973. Haftalık.
King. 1973. Haftalık.
Sabata. 1973. Haftalık.
Soni Ringo. 1973. Haftalık.